

Oorkonden en Mededelingen

IGNATIUS VAN LOYOLA TE BRUGGE

1528-1530

Tot driemaal toe is Ignatius van Loyola, die vanaf 1528 te Parijs studeerde, naar Vlaanderen gekomen gedurende de academische vacantie. Hij kwam er, in geest van armoede, de geldmiddelen ophalen voor de bekostiging van zijn studies. Brugge en Antwerpen, met hun kolonie van Spaanse kooplieden, waren de aangewezen steden voor deze bedeltocht van de wonderbare vir apostolicus die de veertig naderde en te Parijs college liep met studenten die twintig jaar jonger waren dan hij¹.

I. Ignatius en Gonçalo de Aguilera

Ignatius is te Brugge geweest in de jaren 1528-1530. Dit feit staat historisch vast en werd zelfs aangevuld door een locale Brugse traditie die minder vast staat. Ignatius zou, volgens deze overlevering, te Brugge de gast geweest zijn van een rijk Castiliaans koopman, don Gonçalo de Aguilera, die het huis *De Pynappel* bewoonde in de Lange Winkel, de huidige Spanjaardstraat. Dit huis stond op de plaats van het tegenwoordige Huis der Notarissen.

Deze traditie werd in 1898 in onze *Annales* door Kanunnik Rembry zo goed mogelijk, met archiefonderzoek en conjecturen, gestaafd². Het betoog van Rembry werd in 1926 door

¹ In de voetnoten verwijzen de afkortingen *Cart. Espagne, Cart. Estaple, Cart. Tonlieu* naar de bekende werken van L. GILLIODTS-VAN SEVEREN: *Cartulaire de l'ancien Consulat d'Espagne à Bruges*. Brugge, 1901-1902. — *Cartulaire de l'ancienne Estaple de Bruges*. Brugge 1904-1906. — *Cartulaire de l'Ancien Grand Tonlieu de Bruges*. Brugge 1908-1909.

² E. REMBRY, *Saint Ignace de Loyola à Bruges*. Brugge 1898. (Overdruk uit: *Annales de la Société d'Émulation de Bruges*, deel 48, 1898, pp. 221-268).

P. Poncelet, in zijn gezaghebbend werk over de geschiedenis van de Sociëteit van Jezus in de Nederlanden, niet heel overtuigend bevonden³.

In 1930 heeft P. Dudon de kwestie herzien, het huis *De Pynappel* als residentie van Ignatius laten vallen, doch met nieuwe suggesties de omgang van Ignatius met Gonçalo de Aguilera bevestigd⁴. Het oudste getuigenis van de ontmoeting van Ignatius met Aguilera is neergeschreven in een fragment van een kroniek van het Jezuietencollege te Brugge. Dit document werd in 1618 naar Rome gezonden⁵. Het getuigenis schijnt een 17^e eeuwse familietraditie van de Aguilera's — die het Brugse college steeds zeer genegen waren — vast te leggen en gaat mogelijk terug op een uitspraak van Gonçalo de Aguilera zelf, die in 1595 was overleden⁶.

Bij de studie van deze traditie werd tot nu toe betrekkelijk weinig aandacht besteed aan de persoon van Gonçalo de Aguilera. De volgende bijzonderheden, die de Spaanse koopman beter in het licht stellen, zijn van aard om in de overkomst van Ignatius naar Brugge iets anders te laten zien dan louter een bedeltocht om geld⁷.

Het geboortjaar van Aguilera kunnen we met voldoende zekerheid vaststellen uit zijn eigen getuigenis.

Een stuk van 1 Maart 1549 betreffende een scheepsvracht

³ A. PONCELET, *Histoire de la Compagnie de Jésus dans les anciens Pays-Bas*, I, pp. 36-37. Brussel 1926 (Uitg. Koninklijke Academie van België).

⁴ P. DUDON, *Saint Ignace de Loyola à Bruges*, in: *Album Prof. Dr Bonilla y San Martín*. Madrid 1930. — Z. E. Dom Nicolas Huyghebaert van de St. Andriesabdij was zo vriendelijk de inhoud van dit artikel in mijn bereik te stellen.

⁵ PONCELET, *a.w.*, p. 36.

⁶ DUDON, *a.w.*, p. 2-3.

⁷ Ook in de recente, prachtig geïllustreerde biographie van Ignatius van Loyola door H. RAHNER S. J. (nederl. vertaling van Fr. VAN BLADEL S. J.; Desclee De Brouwer 1956) blijft het bezoek van Ignatius te Brugge tot een bedeltocht beperkt. „Ten slotte, zo schrijft de auteur (p. 196), gaf een Spaans monnik hem (Ignatius), in het begin van 1529, de raad een bedeltocht te ondernemen naar de rijke Spaanse kooplieden in Vlaanderen. Zo vertrok Iñigo in de Vasten naar Brugge, waar hij bij de koopman Gonzalo de Aguilera begrip en geldelijke hulp vond”.

van acht balen wol die, op doorvaart naar Spanje, bij Nantes door de Engelsen was aangeslagen, vermeldt Gonçalo de Aguilera als „marchand de la nation d’Espagne, eagé de 40 ans environ”⁸.

In een akte van 14 januari 1562 betreffende de waag van de Spaanse wol te Brugge verschijnt hij als Spaans koopman „agé de 52 ans”. Hij zou dus in of omstreeks 1510 geboren zijn.

In een certificaat van 30 maart 1593 betreffend de Brugse tolrechten op de wol, gepasseerd voor de notarissen Lambert Sproncholf en Francisco de Aranda, staat Gonçalo de Aguilera als de eerste en oudste van de acht getuigen; het stuk identificeert hem als volgt: „eagé de 80 ans, vieu consul de la nation d’Espagne ici residente et ayant demouré en ceste ville desoubs ladicté nation 60 ans et davantaige”⁹. Ook deze opgave brengt ons bij ca. 1510 als geboortejaar.

Deze datering wordt nog bevestigd door het volgende. In het register van de Ayuntamientos van de Spaanse natie verschijnt Gonçalo de Aguilera voor het eerst als „diputado” van zijn natie op 2 oktober 1535¹⁰. Een koopman of handels-

⁸ Brugge, Stadsarchief, *Overleg* 1548-1549, nr. 69. — De ouderdom wordt gewoonlijk benaderend en afgerond opgegeven. Aguilera toont echter een duidelijke neiging om zich „hoe ouder, hoe jonger” te noemen. In een akte van 28 april 1564 betreffende een scheepslanding wol (*Overleg* 1563-1564, nr. 49) verschijnt hij als „eagé de 50 ans”; zijn geboortejaar zou dan 1514 zijn. Ook zijn opgave in de procesbundel Lieven Steppe-Jacques van de Heede (*Processen* 2197-46) in zake wisselbrieven voert naar het jaar 1514: hij verschijnt er, samen met de kooplieden Geraert van Volden, Jan Pardo, Jan Stochove, Antheunis Schietere e.a., als „coopman, oudt 66 jaren” op 5 juni 1580. Nog wat jonger is hij geworden in een akte van 22 september 1587 (*Processen* 1726, Pf. 37) waar hij, naar aanleiding van het proces Jan Rotsaert-Jacques van Riebeke, getuigt in zake betaalwijze en boekhouding in de wolhandel: hij is er „oudt 70 jaren”, wat hem in 1517 zou doen geboren worden. Alles te zamen genomen blijkt zijn geboortejaar zeker niet vóór 1510 te liggen. — Deze teksten uit de fondsen *Overleg* en *Processen* werden ons vriendelijk aangewezen door de Heer A. Schouteet, wd. conservator van het Stadsarchief.

⁹ GILLIODTS, *Cart. Espagne*, p. 396 (14 jan. 1562). — GILLIODTS *Cart. Tonlieu*, I, p. 273 (30 maart 1593).

¹⁰ Brugge, Stadsarchief, Archief van het Spaans Consulaat, *Libro de ayuntamientos generales y de diputados*..... 1522-1547, f. 71.

agent van de Spaanse natie kreeg dit ambt in de regel niet vóór zijn 25e jaar¹¹.

Uit deze gegevens blijkt dat Gonçalo de Aguilera omstreeks (niet vóór) 1510 geboren werd en dat hij omstreeks (niet na) 1530 uit Spanje naar Brugge is komen wonen.

Toen Ignatius in 1528-1530 naar Vlaanderen kwam, was Gonçalo dus zeker niet ouder dan 18 à 20 jaar, en hij kon maar pas te Brugge aangekomen zijn. Tot dan toe waren er geen Aguilera's te Brugge, Gonçalo was de eerste van zijn naam te midden de talrijke Spaanse kolonie waarin de namen Malvenda, de Castro, de Lerma en Camargo reeds lange tijd vertegenwoordigd waren. Kwam de jonge man rechtstreeks uit het Noorden van Spanje (Burgos?) over? of had hij wellicht te Parijs studies aangevangen en er Ignatius ontmoet?

Hoe dan ook, Gonçalo is in 1528 zeker niet „le grand seigneur et riche négociant”, niet de „nobilis inter mercatores Hispanus ac primarius inter suos”, nog niet de „magnarum opum vir” van de literaire overlevering¹². De jonge Castiliaan, pas te Brugge aangekomen, was ten hoogste een debutant in het koopmansvak en bezat zeker nog geen eigen herenhuis „digne de sa position sociale et en rapport avec ses habitudes de luxe et d'opulence”. Hij zal ingewoond hebben bij landgenoten, mogelijk bij aanverwanten en, wie weet, misschien nog lessen hebben gevolgd bij de humanist Luis Vives die alsdan te Brugge verbleef.

Zo Ignatius in 1528-1530 bijzonder de jonge Gonçalo heeft opgezocht, dan was dit zeker niet om geldelijke steun te bekomen. Ignatius was brandend van ijver om medewerkers voor zijn grote plannen te winnen, en in de jeugdige Aguilera zal hij hoedanigheden van geest en karakter hebben erkend die hem kostbaar toeschenen en het veroveren waard. Heeft Ignatius bij zijn herhaald bezoek aan Brugge soms en vooral

¹¹ Vriendelijke mededeling van Dr J. Maréchal, adjunct-conservator van het Rijksarchief te Brugge.

¹² De verspreiding en amplificatie van de literaire overlevering werd vooral bevorderd door de *Imago primi saeculi S. J.* (1640), door SANDERUS in zijn *Flandria Illustrata* (1644) en door P. PINIUS in de AA. SS. Julii (1731). En Rembry heeft er in 1898 op voortvarende wijze het zijne bijgedaan; de franse citaten komen uit zijn studie.

een dierbare en aarzelende roeping in Gonçalo willen aanmoedigen of heroveren?

Gonçalo de Aguilera heeft zich opgewerkt tot een van de leidende figuren van de Spaanse natie te Brugge gedurende de 16^e eeuw. Tot aan zijn dood in 1595 was hij actief¹³. Vanaf 1535 is hij herhaaldelijk „diputado” en consul van zijn natie¹⁴. Als koopman blijkt hij zeer ondernemend te zijn geweest en een groot fortuin te hebben opgebouwd. Hij treedt op als importeur en makelaar in wol, staat borg bij verschepping van grote vrachten, treedt zelf op als bevrachter en, vanaf 1565, als verzekeraar¹⁵. Bij het opstellen van de *Hordenanzas* op de maritieme verzekering te Brugge in 1568 staat Gonçalo de Aguilera aan het hoofd van de commissie gelast met het onderzoek en de goedkeuring van de door de consuls ontworpen artikelen¹⁶. In 1572 staat hij borg met al zijn goederen gelegen in Vlaanderen en bedragende 2000 pond groot¹⁷. Tussen de Spaanse natie in Brugge en de XVIII mannen van de calvinistische stadsregering werd in 1579 een akkoord gesloten, waarbij de Spaanse kooplieden, tot behoud van orde en vrede in de stad, de Religionsvrede aanvaardden; een van de drie contracterende Spaanse consuls was Gonçalo de Aguilera¹⁸. In 1593 verschijnt Aguilera, zoals hiervoor vermeld, als ouderdomsdeken aan het hoofd van acht getuigen bij het opstellen van een certificaat in zake tolrechten¹⁹.

¹³ Gonçalo de Aguilera overleed te Brugge op 10 november 1595; zie REMBRY, *a.w.*, p. 34.

¹⁴ Dit blijkt uit de registers van het Spaanse consulaat: *Ayuntamientos y ordenanças 1522-1547-1568*; *Ayuntamientos generales 1564-1595* (Brugge, Stadsarchief).

¹⁵ GILLIODTS, *Cart. Estaple*, III, 174, 196, 262.

¹⁶ *Hordenanzas echas por los Consules dela Nación de Espanna residentes en esta Ciudad de Brujas, para los sotopuestos de dicha Nación sobre los seguros y Polizas de seguridad*, f. XXI (akte van 5 augustus 1568). Brugge, Pieter de Clerck, 1586. — Over dit werk, zie de bibliographische beschrijving door A. SCHOUTEET in de *Handelingen van de Soc. d'Émulation*, dl. 86 (1949), p. 171.

¹⁷ GILLIODTS, *Cart. Espagne*, p. 455.

¹⁸ GILLIODTS, *Cart. Espagne*, p. 509. — Over het optreden van Aguilera voor het behoud van de Augustijnenkerk in 1578, zie REMBRY, *a.w.*, p. 33, alsook GILLIODTS, *Cart. Espagne*, p. 509.

¹⁹ GILLIODTS. *Cart. Tonlieu*, I, p. 273 (akte van 30 maart 1593).

In 1543 ondernam Aguilera de bouw van een groot herenhuis bij het Oostgistelhof: het eerste huis dat in de Brugse oorkonden op zijn naam voorkomt²⁰. De bouwdatum ligt misschien dicht bij de datum van zijn huwelijk die niet bekend is doch zeker, zoals verder zal blijken, na 1535 moet vallen. In 1587 bezat Gonçalo een huis en eigendom op de Koornmarkt te Damme²¹. In 1576-1577 beheerde hij het huis van Diego de Lerma, gelegen in de Naaldenstraat; op aanvraag van de stadsmagistraat liet hij het ontruimen door Hieronymus Destrompes om het te verhuren aan de Engelse Merchant Adventurers²².

Gonçalo de Aguilera was gehuwd met Anna de Castro, dochter van Alonso de Castro, een te Brugge gevestigd Spaans koopman²³. Uit dit huwelijk werden, voor zover we konden nagaan, vier kinderen geboren, een zoon en drie dochters.

Zijn zoon Luis was gehuwd met Barbara de Lerma. Een paar weken na de dood van zijn vader regelde hij een cijnskwestie. In 1596 erfde hij het grote huis de Meereminne en twee andere huizen met hoving gelegen in het Gistelhof, bij de Augustijnenbrug. Samen met zijn schoonbroeder, Jehan de Lerma, was hij in 1598 eigenaar van het huis van wijlen Diego de Lerma in de Naaldenstraat²⁴.

Maria de Aguilera, zijn dochter, was gehuwd met Juan de Camargo. In 1590 trad Gonçalo als voogd van de kinderen van Juan de Camargo op²⁵.

²⁰ REMBRY, *a.w.*, p. 37-38, waar nog andere huizen van Aguilera in de buurt van de Augustijnen vermeld worden, o. m. het huis met de gevelsteen „Honores onera” uitgevend op de Augustijnenrei.

²¹ J. OPDEDRINCK, *Sint-Janshospitaal te Damme*, p. 77. Tielt 1951.

²² Brugge, Stadsarchief, *Stadsrekening 1576-1577*, f. 71.

²³ Alonso de Castro komt reeds in 1499 als consul van de Spaanse natie voor; zie GILLIODTS, *Cart. Espagne*, p. 194, en p. 208-242.

²⁴ Brugge, Stadsarchief, *Charters van private aangelegenheden*, 2° reeks, n° 533. GILLIODTS, *Cart. Espagne*, p. 549, 553. — In 1581 ontmoeten we een Jehan de Aguilera, Spaans koopman residerend te Calais, die, als voogd van de kinderen van Luis de Camargo, volmacht geeft aan Gonçalo de Aguilera in een erfeniszaak (*Cart. Espagne*, p. 515). De juiste verwantschap tussen deze Jehan en Gonçalo konden we niet achterhalen.

²⁵ GILLIODTS, *Cart. Espagne*, p. 536.

Twee dochters van Gonçalo, Isabella en Anna Maria de Aguilera, waren kloosterzuster bij de Augustinessen van St. Elisabeth op Sarepta te Moerkerke²⁶.

Meer inlichtingen zijn voorhanden over het eerste kind van Gonçalo dat hem in 1535, blijkbaar vóór zijn huwelijk met Anna de Castro, te Brugge uit een onbekende moeder geboren werd. Het kind werd gedoopt onder de naam Eleonora. De levensloop van Eleonora — alias Leonarda, Leonardina — de Aguilera is tamelijk eenvoudig. Op zeer jeugdige leeftijd werd het meisje uitbesteed bij de Cisterciënzerinnen van Spermalie te Sijsele. Eleonora werd er geprofest in 1550, toen zij nauwelijks 15 jaar oud was. In 1584 was Eleonora cantores en kwam in aanmerking voor de opvolging van de overleden abdis van Spermalie. Door de koninklijke commissarissen werd zij als tweede candidate, na de priorin, voorgedragen. Bij het rapport, waar zij als „filia naturalis” ingeschreven staat, werden brieven van legitimatie gevoegd; deze werden op 19 augustus 1584 aan de commissarissen, bisschop Drieux en raadsheer Veranne-man, voorgelegd door Jan Bricx, vrijlaat „binnen den ambachte van Snelleghem”, die sedert 20 jaar procureur van Spermalie was²⁷. Het Hof te Brussel verkoos echter Francisca de Bejar, eveneens filia naturalis van een Spaans koopman. De benarde toestand van het klooster na 1584, eerder dan de mislukking van haar candidatuur, zal Eleonora naar Damme gevoerd hebben waar zij „mevrouw” werd van het St. Jans-hospitaal en in deze waardigheid na 1607 overleden is²⁸.

Voor zover we konden nagaan is Gonçalo de Aguilera de stamvader van al de Aguilera's die te Brugge voorkomen gedurende de 16e eeuw en later. Het feit dat Gonçalo als jongen van 18 jaar, alleen, zonder familie, een homo novus, in 1528 naar de Spaanse kolonie van Brugge overkomt, krijgt

²⁶ OPDEDRINCK, *a.w.*, p. 78.

²⁷ Brussel, Algemeen Rijksarchief. *Papiers d'État et de l'Audience. Kerkelijk fonds*, Reg. 899, f. 90-99 (Informatie van 29 december 1556). Reg. 911, f. 192-199 (Informatie van 24 augustus 1584). Spermalie telde alsdan een goed deel zusters uit Spaanse families; naast de Aguilera ontmoeten wij er de namen Bolea, Bejar, Pardo, Matança, Montares.

²⁸ OPDEDRINCK, *a.w.*, p. 77-78.

dan ook een suggestieve waarde, heel bijzonder door het chronologisch samenvallen met de bezoeken van Ignatius te Brugge²⁹.

II. Ignatius en Luis Vives

Ignatius heeft, op een van zijn bezoeken te Brugge, de Spaanse humanist Luis Vives ontmoet die in 1528 Engeland voorgoed had verlaten en zich definitief te Brugge gevestigd had.

Directe geschreven getuigenissen van deze ontmoeting zijn ook niet voorhanden: Vives noch Ignatius hebben in een van hun eigen geschriften een woord gerept over deze ontmoeting. Het relaas van hun onderhoud, zoals het in het *Chronicon* van P. Polanco medegedeeld wordt, blijkt echter twee mondelinge mededelingen van Ignatius en van Vives, onafhankelijk van elkaar, te hebben opgevangen en verwerkt³⁰.

Vives heeft zijn indrukken medegedeeld aan een landgenoot, Pedro de Malvenda, suppoost van de Spaanse natie te Brugge, die later de zegsman geweest is van de eerste Jezuïeten te Brugge; deze hebben het relaas in de kroniek van hun stichting opgenomen.

Ignatius van zijn kant heeft zijn herinneringen medegedeeld aan zijn secretaris, P. Juan de Polanco, die de eerste biograf van Ignatius en tevens de eerste annalist van de Sociëteit van Jezus geweest is. Misschien heeft P. Polanco ook de versie van Vives vernomen via dezelfde Pedro de Malvenda, de moeder van P. Polanco was immers een Malvenda³¹.

²⁹ De Brugse traditie spreekt ook van een tegenbezoek van Gonçalo de Aguilera aan Ignatius te Parijs. Maandenlang zou — volgens P. Pinius — de rijke Spaanse koopman de kamer van Ignatius te Parijs hebben gedeeld, dit zou in de jaren 1530-1534 moeten gebeurd zijn. Men kan zich moeilijk voorstellen dat een twintigjarige Aguilera als „een van de rijkste kooplieden van de Spaanse natie, — zoals de traditie hem verslijt, — „op een van zijn handelsreizen” de gast van Ignatius zou geweest zijn. Heeft deze traditie enige grond, dan zal men veeleer deze innige omgang met Ignatius verschuiven naar de studententijd van Aguilera, dus omstreeks 1528.

³⁰ P. DUDON, *a.w.*, p. 3.

³¹ P. DUDON, *a.w.*, p. 7-8. Dit is echter een loutere conjectuur,

Kan. Rembry heeft in 1898 het eerste deel van het *Chronicon* van P. Polanco, dat in 1894 te Madrid verschenen was, niet in handen gehad. Daardoor heeft hij, in zijn overigens gewetensvolle studie, de leden van ons Genootschap het betrouwbaarste en interessantste document over het bezoek van Ignatius te Brugge onthouden³². Om dit verzuim goed te maken laten we hier, dan de hand van het *Chronicon* van P. Polanco, een proeve van reconstitutie van het gesprek Ignatius-Vives volgen³³.

Ignatius werd op een van zijn bezoeken te Brugge door Vives, die een huis op de St. Gillisparochie bewoonde, aan tafel uitgenodigd. Het was gedurende de Vasten en het gesprek viel op de verkiezing van spijs gedurende de Veertigdaagse Vasten³⁴.

Vives sprak in dezer voege :

„De Vastenwet sluit sommige spijzen uit en laat andere toe. Welnu, met de toegelaten spijzen kan men ook gedurende de Vasten weeldig leven. Zie maar hoe men hier in Vlaanderen, ook zonder vlees, zuivel en eieren, goede sier weet te maken met fijn gekruide visgerechten, en met een keur van allerlei vastenspijs, als dadels, vijgen en rozijnen die, gedurende de Vasten, in overvloed op de markt komen. Feitelijk beoefent men weinig of geen versterking. Mag men dan ook niet besluiten dat de discriminatie van spijzen haar doel mist”?

Ignatius antwoordde daarop :

„Inderdaad, mijn vriend, gij en andere hebt de middelen om toch fijne tafel te houden en de letter van de Vastenwet

de Malvenda's waren talrijk en wijd vertakt, en verwantschap kan niet vastgesteld worden.

³² P. Polanco was de secretaris van Ignatius van 1547 tot 1556. Zijn *Vita Ignatii Loyolae* is uitgegeven in deel I van het *Chronicon Societatis Jesu auctore Patre Polanco*, Madrid 1894 (Monumenta Historica Societatis Jesu I).

³³ De latijnse tekst in het aangehaalde *Chronicon Societatis Jesu*, I, p. 43.

³⁴ De academische vakantie viel in de maanden juli-september. Polanco plaatst het onderhoud Ignatius-Vives: „cum esset quadragesimae tempus”. Ignatius zou dan, ten minste een enkele maal, buiten de academische vakantie te Brugge geweest zijn.

zal mensen van uw stand weinig helpen om de geest van versterving te beoefenen. Anders staat het echter met de grote menigte die de middelen niet heeft om de verboden spijzen naar beliefte te vervangen en daarin een gelegenheid krijgt tot boete en versterving”.

Dit gesprek typeert op rake wijze de verschillende geesteshouding van twee beroemde zonen van Spanje gedurende de jaren die de grote Kerkhervorming van Trente voorafgaan.

Vives is de humanist, — ook de wat speelse zoon van de Spaanse Levant, — die van de orthodoxie niet wil afwijken, doch de geest van het Evangelie stelt tegenover de positieve wet en de druk van de traditie. In Vives spreekt de stem van zijn vriend Erasmus, men meent zelfs duidelijk de klank van de *Colloquia* te vernemen³⁵. Vives was overigens ook een bereisd man : naast zijn „twee vaderlanden”, Spanje en Vlaanderen, kende hij Frankrijk en Engeland. Zijn verblijf in dit laatste land had hem zeker geleerd hoe de Engelse high-life met de vastenwet omging op vastenfeestijnen waar allerlei gevogelte als vis werd opgedist³⁶.

Ignatius ziet buitengewoon helder de toestand in en legt de vinger op de wonde : bij de leidende klasse is de geest van kinderlijke trouw aan de Kerk aangetast. Hij verdedigt de kerkelijke wet zonder meer : niet de wet heeft ongelijk, zo vermaant hij, maar wel de intellectuelen en de sociaal vooraanstaanden die, in hun geest van verzet tegen de traditie, de rechtsmacht van de Kerk in twijfel trekken.

Ignatius zou, volgens P. Polanco, later de lezing van de werken van Vives aan zijn volgelingen verboden hebben omdat hij de Erasmiaanse geesteshouding van de auteur had ingezien tijdens dat gesprek te Brugge over de vastenwet. Deze voorstelling kan evenwel een interpretatie van P. Polanco zijn. Van het pedagogisch standpunt van Ignatius was het immers vanzelfsprekend dat de werken van Vives, evenals deze van

³⁵ De opmerkingen van Vives ruiken het meest naar de samenspraak „Over het viseten” (*Ichtuophagia*) en het „Convivium profanum” van Erasmus.

³⁶ Zie o.m. de beschrijving van het feestmaal op Palmzondag 1466 te Salisbury gegeven ter ere van de heer van Rozmital en zijn gevolg bij Mrs Henry CUST, *Gentlemen Errant* p. 47-48. Londen 1909.

Erasmus, in zijn studiehuzen als voorbehouden lectuur werden opgeschreven.

Nog een echo van het Brugse onderhoud vinden we in een uitspraak van Vives die in het Chronicon van P. Polanco werd opgenomen en in geen biographie van Vives noch Ignatius ontbreekt. Tegen zijn vriend Pedro de Malvenda zou Vives na de ontmoeting hebben gezegd dat hij Ignatius als een heilig man beschouwde en dat hij in hem een toekomstig ordestichter meende te zien.

A. VIAENE